

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

© 2018 БОНДАРЕЦЬ О. М., БОНДАРЕНКО Л. Ф., ВОДОЛАЗЬКА Н. В., ХИЛЬ Л. П.

УДК 336.717

Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Л. П. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні

Досліджено ролі платіжних карток у системі безготівкових розрахунків України. Проаналізовано ринок платіжних карток України. Виділено переваги використання платіжної картки. Розглянуто основні проблеми розвитку українського ринку платіжних карток, а також визначено й охарактеризовано можливі шляхи та способи їх вирішення за допомогою маркетингової політики, розширення числа бонусних програм, забезпечення більшої доступності послуги торговельного еквайрингу для підприємств малого бізнесу, в тому числі шляхом додаткового стимулювання клієнтів за допомогою щомісячного нарахування відсотка на залишок коштів на картці для перспективного розвитку цієї форми розрахунків.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, платіжна картка, банківська картка, ринок платіжних карток, банк-еквайр, еквайринг.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Бондарець Олена Миколаївна – викладач, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

Бондаренко Людмила Федорівна – викладач, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

Водолазська Наталія Вікторівна – викладач, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

Хиль Людмила Петрівна – викладач, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

УДК 336.717

UDC 336.717

Бондарець Е. Н., Бондаренко Л. Ф., Водолазская Н. В., Хиль Л. П. Состояние, проблемы и перспективы развития рынка платежных карт в Украине

Bondarets O. M., Bondarenko L. F., Vodolazska N. V., Khyll L. P. The Status, Problems and Prospects of Development of the Market of Payment Cards in Ukraine

Исследована роли платежных карточек в системе безналичных расчетов в Украине. Проанализирован рынок платежных карточек Украины. Выделены преимущества использования платежной карточки. Рассмотрены основные проблемы развития украинского рынка платежных карточек, а также определены и охарактеризованы возможные пути и способы их решения с помощью маркетинговой политики, расширения числа бонусных программ, обеспечения большей доступности услуги торгового эквайринга для предприятий малого бизнеса, в том числе путем дополнительного стимулирования клиентов с помощью ежемесячного начисления процента на остаток средств на карточке для перспективного развития данной формы расчетов.

Ключевые слова: безналичные расчеты, платежная карта, банковская карта, рынок платежных карточек, банк-эквайер, эквайринг.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Бондарець Елена Николаевна – преподаватель, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

Бондаренко Людмила Федоровна – преподаватель, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

Водолазская Наталья Викторовна – преподаватель, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

Хиль Людмила Петровна – преподаватель, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

The role of payment cards in the system of non-cash payments in Ukraine is researched. The market of payment cards of Ukraine is analyzed. The advantages of using a payment card are allocated. The main problems of development of the Ukrainian market of payment cards are considered, defining and characterizing the possible ways of their solution with the help of marketing policy, expansion of the number of bonus programs, provision of greater availability of the trade acquiring services for small business enterprises, including the additional stimulation of clients by means of monthly accrual of interests on the balance on the card for prospective development of this payment form.

Keywords: non-cash payments, payment card, bank card, market of payment cards, acquiring bank, acquiring.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Bondarets Olena M. – Lecturer, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

Bondarenko Liudmila F. – Lecturer, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

Vodolazska Nataliia V. – Lecturer, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

E-mail: golovenskaya79@gmail.com

Khyll Liudmyla P. – Lecturer, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

В сучасних умовах інтеграції економік окремих країн і використання різних платіжних систем відбувається процес розвитку безготівкових форм розрахунків, які, своєю чергою, широко застосовують такий інструмент, як платіжна картка.

Кількість операцій, що передбачають використання платіжних карт, свідчить про міру інтегрованості банківської системи та суспільства. Саме це дозволяє підвищити якість і швидкість роботи з клієнтами безпосередньо в банківських установах, в торгових точках чи інших організаціях, а також вдома та на робочому місці за наявності комп'ютерних мереж. Швидкість і доступність цього виду розрахунків стимулює населення до здійснення споживчих витрат.

Останнім часом у всьому світі розвиток систем електронних грошей характеризується поступовим зрушенням сфери використання готівки та паперових платіжних документів, переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій платежів. Електронні гроші широко залучаються до обігу і стають важливим інструментом фінансової інфраструктури економічно розвинутих країн. Аналогічні процеси відбуваються і в Україні [8]. Необхідність зниження питомої ваги готівки, у тому числі за рахунок розширення безготівкових платежів, задекларована й у «Комплексній програмі розвитку фінансового сектора України до 2020 р.» [4].

Платіжні банківські картки зайняли провідне місце як універсальний міжнародний засіб платежу, оскільки приймаються до сплати незалежно від валюти, в якій відкритий картковий рахунок. Вони усувають витрати та незручності, пов'язані зі зберіганням, переміщенням, обміном готівки, дозволяють швидко, надійно та безпечно проводити розрахунки чи отримувати готівку в різних точках планети.

Це обумовлює необхідність вивчення світового досвіду та проведення оцінки операцій з платіжними картками, проблем і перспектив розвитку ринку платіжних карток в Україні, питань організації роботи з платіжними картками вітчизняними установами банків, що обґрунтовує актуальність цієї теми та доцільність проведення досліджень для подальшого вирішення окресленої проблеми.

Теоретичне підґрунтя аналізу операцій з платіжними картками в Україні досліджувало обмежене коло вітчизняних науковців. Серед них такі економісти, як А. Герасимович, В. Гоменюк, О. Дубілет, О. Заець, І. Коваль, Т. Косова, О. Коць, В. Кравчук, С. Криворучко, Г. Морозова. Однак постійні зміни, які відбуваються в нашій країні, породжують коло проблем, що стримують прогресивні процеси на ринку банківських карток, саме вони підлягають подальшому дослідженню та вирішенню.

Основною метою цього дослідження є аналіз сучасного стану ринку платіжних карток в Україні, виявлення і детальний розгляд основних стримуючих факторів і можливих способів їх усунення, а також перспектив розвитку вітчизняної системи банківських карток.

На сьогодні спектр банківських послуг, що пропонують українські комерційні банки для своїх клієнтів, досить широкий. Однак жорстка конкурентна боротьба

на ринку фінансових послуг спонукає банки використовувати найпрогресивніші інструменти та шукати найбільш прибуткові види діяльності, такі як ринок платіжних карток.

Ринок платіжних карток – це ринок емісії і еквайрингу платіжних карток. Саме у сфері банківських операцій і послуг, пов'язаних з платіжними картками, відбувається постійний розвиток технологій, спрямованих як на забезпечення безперебійного функціонування, так і на забезпечення безпечного використання банківських карток. Наслідком цього є неухильний розвиток у технологічній і обслуговуючій сфері. Вже зараз можна простежити, як за останні роки у сфері обслуговування банківських карток були розвинені технології переказу грошових коштів з однієї банківської картки на іншу, технології безконтактного платежу, технології, що забезпечують здійснення платіжної операції без використання самої банківської картки. Сильний розвиток отримало мобільне програмне забезпечення роботи з банківськими картками. Великі банки прагнуть використовувати всі новітні технології у своїй діяльності, викликаючи необхідність інших банків-емітентів не відставати в розвитку, що в кінцевому підсумку має позитивний ефект для населення як основного користувача банківських карток.

Розглянемо більш детально привабливість використання банківських карт для її власників і банків-емітентів.

Узагальнюючи підсумки досліджень різних авторів [1; 2; 5; 6], сформовано перелік переваг використання пластикових карток для їх власників:

- ✦ відсутність необхідності мати при собі великі грошові суми при відвідуванні магазинів і підприємств сервісу, що призводить до зниження ризиків втрати або крадіжки готівки;
- ✦ наявність технічних зручностей: можливість здійснення безготівкових платежів, отримання готівки, управління рахунком через автоматичні системи та пристрої;
- ✦ фінансова привабливість: можливе нарахування відсотків на залишок коштів по рахунку, отримання знижок при покупках;
- ✦ використання кредитної карти дозволяє отримати можливість оформлення кредиту з пільговим періодом строком від 20 до 100 днів залежно від умов конкретного банку, протягом якого відсотки за користування позиковими коштами не нараховуються;
- ✦ автоматичний обмін коштів у валюту країни перебування незалежно від того, у якій валюті відкритий рахунок;
- ✦ розв'язання проблеми митного оформлення вивезення коштів при перетині кордону України.
- ✦ Банк же, своєю чергою, здійснюючи емісію платіжних карток, отримує свої вигоди:
- ✦ збільшується об'єм споживчих позик і залучених ресурсів;

- ✦ зменшується об'єм готівкових коштів, і, як наслідок, знижується вартість операцій;
- ✦ скорочуються адміністративні витрати внаслідок зменшення клієнтопотоку;
- ✦ збільшується дохід внаслідок стягнення комісій за річне обслуговування і проведення окремих операцій;
- ✦ підвищується конкурентоздатність банку в системі загальносвітової тенденції витіснення обігу готівкових грошей.

Перехід банківської системи на більш інтенсивне використання пластикових карток у проведенні усіх видів платежів – пріоритетний напрям. Його чітке і зла-

годжене функціонування – життєво важливе для економіки будь-якої країни світу, незалежно від її політичної системи чи державного устрою [7].

За даними Національного банку України [3], проаналізуємо динаміку та структуру ринку платіжних карток і платіжної інфраструктури України за 2012–2017 рр.

За останні п'ять років питома вага безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні постійно зростає (рис. 1). Цей показник збільшився за наведений період більше, ніж утричі (з 12,4 % у 2012 р. до 39,3 % у 2017 р.).

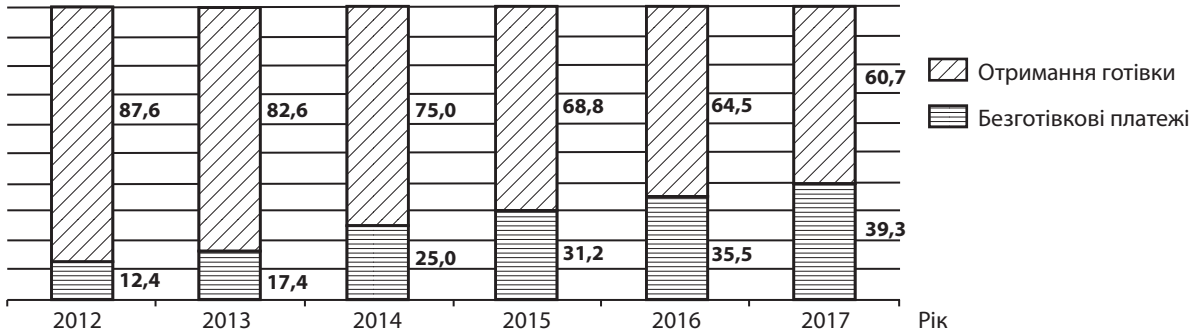


Рис. 1. Структура обсягів операцій з використанням платіжних карток, %

Джерело: авторська розробка за даними [3].

За даними НБУ [3] у 2017 році українські користувачі платіжних карток здійснили понад 3 млрд операцій із їх застосуванням на суму 2 125 млрд грн, що відповідно на 23,0% і 31,9% більше у порівнянні з 2016 роком (рис. 2).

Структура безготівкових операцій у 2017 році розподілилася таким чином (табл. 1).

Розвиток ринку платіжних карток в Україні, як і в інших країнах, визначається конкуренцією з іншими формами роздрібних платежів, а також інвестиціями в інфраструктуру [6, с. 40].

В цілому в Україні спостерігається поступовий впевнений розвиток платіжної інфраструктури. За офіційними даними [3], впродовж 2017 року кількість суб'єктів торгівлі та сфери послуг, що впровадили розрахунки за допомогою платіжних карток, зросла на 19,1 % порівняно з початком періоду (на 27,8 тис.).

За рік зросла мережа платіжних терміналів майже на 15 % при тому, що кількість банків у 2017 році скоротилася. Майже все збільшення припадає на торговельні платіжні термінали, а кількість банківських терміналів зменшується.

У регіональному розрізі більш розвинутою інфраструктурою вже кілька років відрізняються м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області, а найгірші показники розвитку ринку платіжних карток притаманні Чернівецькій та Тернопільській областям.

Найбільш прогресивними у роботі з платіжними картками станом на 01.01.2018 року є ПАТ КБ «Приват-Банк», АТ «Ощадбанк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «УкрСиббанк» та ПАТ «ПУМБ» (рис. 3).

Згідно з проведеним аналізом можна зробити висновок, що платіжна інфраструктура України в абсолютному вимірі помітно розвивається. Протягом останніх

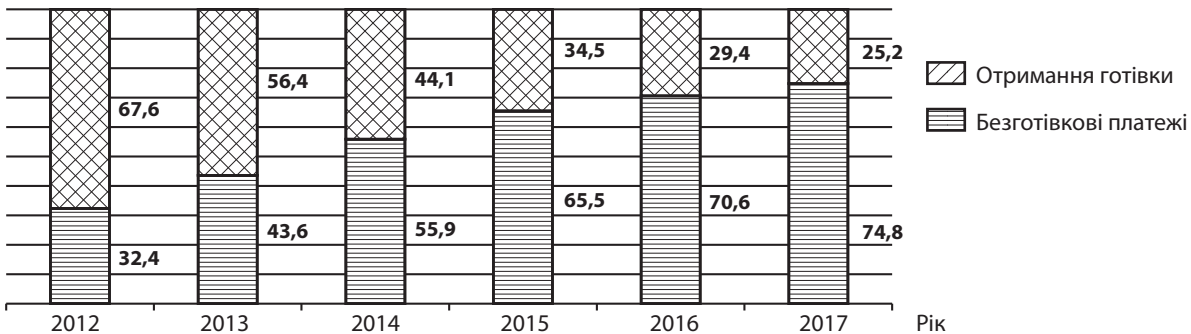


Рис. 2. Структура кількості операцій з використанням платіжних карток, %

Джерело: авторська розробка за даними [3].

Структура безготівкових операцій у 2017 р.

Тип безготівкових операцій	Структура за обсягом, %	Структура за кількістю, %
У мережі Інтернет	38,8	41,0
У торговельній мережі	31,9	50,6
Перекази коштів із картки на картку	26,4	6,1
У пристроях самообслуговування (банкомати, банкомати з функцією приймання готівки, ПТКС тощо)	2,9	2,3

Джерело: авторська розробка за даними [3].

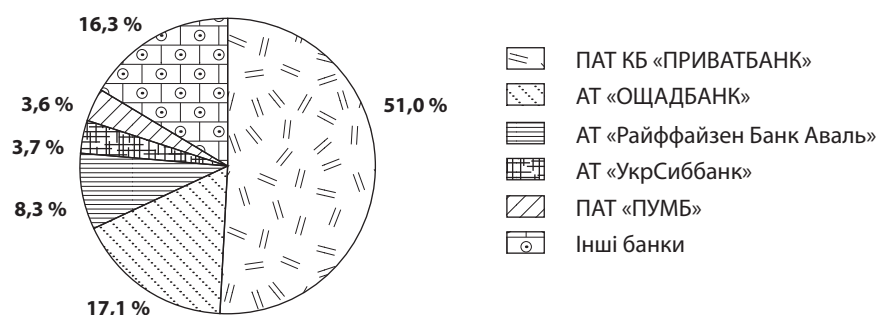


Рис. 3. Структура випущених платіжних карток у розрізі банків станом на 01.01.2018 р., %

Джерело: авторська розробка за даними [3].

років спостерігається збільшення кількості платіжних карток в обігу, постійне зростання кількості й обсягів безготівкових операцій, збільшення кількості торговельних терміналів, що свідчить про сталий розвиток платіжного ринку.

Розвиток ринку платіжних карток є невід'ємною складовою детінізації економіки України, легалізації доходів і витрат, оптимізації розрахунків тощо [5, с. 677].

Однак ряд проблем на платіжному ринку створює перешкоди розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні, а саме:

- ✦ платіжні картки в Україні використовуються здебільшого з метою зняття готівки, що обумовлено значним переважанням карток, виданих у рамках зарплатних проектів;
- ✦ недосконала нормативно-правова база;
- ✦ консервативне відношення і менталітет населення, який в цьому випадку проявляється у відторгненні різного роду нововведень, у тому числі необхідності використання платіжних карток для здійснення платежів;
- ✦ недостатній розвиток безготівкових платежів у розрізі дрібних роздрібних магазинів і мереж. Це пов'язано з тим, що середня комісія за послуги еквайрингу вище за розмір комісії за інкасацію, перерахунок і зарахування виторгу на рахунки у банках. Розмір комісії за інкасацію, перерахунок і зарахування виручки складає в середньому 0,1–2 % від суми, а банк – еквайр знімає 0,5–1,6 % від суми по своїх картах і 1–4 % по «чужому» пластику;
- ✦ обмеженість бонусних програм.

На основі аналізу основних проблем ринку платіжних карток України запропоновано такі шляхи їх вирішення:

- ✦ проведення урядом та НБУ роз'яснювальної роботи серед громадян стосовно ефективності та доцільності використання платіжних карток [1];
- ✦ постійне організування та проведення рекламно-просвітницької кампанії та проведення роботи з підвищення фінансової грамотності населення [1];
- ✦ зниження комісій до рівня, який дасть можливість банкам і провайдером платіжних послуг надавати торговим організаціям тарифи по еквайрингу, рівні або нижче витрат на отримання та обробку платежів готівкою, що стимулює підприємства торгівлі розвивати безготівкові платежі без підвищення цін на товари та послуги;
- ✦ розширення бонусних програм, націлених на інтереси різних цільових аудиторій, виходячи з повсякденних потреб потенційних клієнтів. Однак сьогодні програми лояльності в Україні тільки починають набирати популярність, в той час як на Заході аналогічні банківські проекти давно увійшли в норму. Можна припустити, що подібні бонусні програми, скоріше за все, отримають найбільший розвиток у великих містах, там, де розвинена еквайрингова система, населення більшою мірою звикло до безготівкових розрахунків, легко дізнаються про нові пропозиції та тенденції, розбираються в них і намагаються активно використовувати. Для розвитку цих програм у більш дрібних містах необхідна правильна маркетингова політика банків по залученню уваги клієнтів до цих продуктів;
- ✦ додаткове стимулювання клієнтів за допомогою щомісячного нарахування відсотка на залишок коштів на платіжній картці;

- ✦ вивчення на державному рівні факторів стримування процесів і впровадження прогресивних технологій для реалізації проектів на державному рівні;
- ✦ стимулювання процесу за допомогою надання пільгового режиму для проектів амортизації та високотехнологічного оснащення;
- ✦ створення сприятливого правового середовища, що стимулює прогресивні ідеї;
- ✦ сприяння створенню нових програмних продуктів із залученням досвіду інших країн.

Реалізація зазначених заходів призведе до формування в Україні ефективної національної платіжної системи високого технологічного рівня, що відповідає інтересам як держави, так і населення і бізнесу. Вона стане основою гармонійного розвитку сфери роздрібних платежів, фінансових технологій, а також значно підвищить рівень конкурентоспроможності та безпеки країни в цій галузі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, спостерігаємо інтеграцію України в загальносвітову тенденцію розвитку безготівкових форм розрахунків. На жаль, проведений аналіз довів, що картки в Україні здебільшого використовуються для отримання готівки, тому в сучасних умовах є потреба у державному регулюванні та стимулюванні безготівкових платежів із використанням платіжних карток і скороченні готівкових розрахунків.

Зараз банківські картки в Україні не виконують своєї основної функції платіжного засобу, але зростання обсягів їх емісії та розвитку інфраструктури обслуговування дозволяє сподіватися на успішний розвиток цього ринку.

Найбільш перспективними способами розвитку безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток в Україні є: розвиток платіжної інфраструктури; підвищення фінансової грамотності населення; застосування системи стимулів під час безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток; удосконалення нормативно-правової бази. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубілет О. Перспективи розвитку карткових продуктів. *Вісник Національного банку України*. 2010. № 10. С. 11–13.
2. Євдокімова М. О. Ринок платіжних карток в Україні, його розвиток. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 15 (1). С. 106–110.
3. Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні // Національний банк України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219

4. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 р. // Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>

5. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 671–678.

6. Кравчук В., Прем'єрова О. Ринок карткових платежів України: міжнародний досвід та національне регулювання: аналітичний звіт. Київ: АДЕФ-Україна, 2012. 60 с.

7. Морозова Г. С. Ринок платіжних карток в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи використання. *Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет»*. Економічні науки. 2013. Вип. 158. С. 187–195.

8. Офіційний Інтернет-сайт представництва VISA в Україні, 2014. URL: <http://visa.com.ua/ua/uk.ua/merchants/acceptingvisa/identifyingcards.sht>

Науковий керівник – Носач І. В.,
кандидат педагогічних наук, викладач-методист
Кременчуцького льотного коледжу
Національного авіаційного університету

REFERENCES

Dubilet, O. "Perspektyvy rozvytku kartkovykh produktiv" [Prospects for the development of card products]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 10 (2010): 11-13.

"Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektora Ukrainy do 2020 r." [Comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine till 2020]. Ofitsiyni sait NBU. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>

Kots, O. O., and Homeniuk, V. V. "Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku rynku platizhnykh kartok v Ukraini" [The current state and prospects of the development of the payment cards market in Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo*, no. 15 (2018): 671-678.

Kravchuk, V., and Premierova, O. Rynok kartkovykh platezhiv Ukrainy: mizhnarodnyi dosvid ta natsionalne rehuliuвання: analitychnyi zvit [Ukrainian card payments market: international experience and national regulation: analytical report]. Kyiv: ADEF-Ukraina, 2012.

Morozova, H. S. "Rynok platizhnykh kartok v Ukraini: suchasnyi stan, problemy i perspektyvy vykorystannia" [The market of payment cards in Ukraine: the current state, problems and prospects of use]. *Naukovi pratsi Pivdennoho filialu Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy «Krymskyi ahrotekhnolohichni universytet»*. *Ekonomichni nauky*. 2013. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npkaue_2013_158_26.pdf

Ofitsiyni Internet-sait predstavnytstva VISA v Ukraini. 2014. <http://visa.com.ua/ua/uk.ua/merchants/acceptingvisa/identifyingcards.sht>

Yevdokimova, M. O. "Rynok platizhnykh kartok v Ukraini, yoho rozvytok" [Market of payment cards in Ukraine, its development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, no. 15 (1) (2017): 106-110.

"Zahalni pokaznyky rozvytku rynku platizhnykh kartok v Ukraini" [General indicators of the development of the payment cards market in Ukraine]. Ofitsiyni sait NBU. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219